# МАЪНАВИЙ ЯНГИЛАНИШ ВА БАРКАМОЛ АВЛОДНИ ТАРБИЯЛАШ ЭҲТИЁЖИ

**Қиём Назаров**
*Фалсафа фанлари доктори, профессор*

Истиқлол йилларида мамлакатимизда маънавий тараққиёт ва ёшларнинг жамиятдаги ўрни, улар фаолиятининг амалга оширилаётган ислоҳотлар жараёнидаги аҳамиятига алоҳида эътибор қаратилди. Бугунги кунга келиб бу соҳадаги давлат сиёсатини такомиллаштириш борасида туб бурилиш юз берди. Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг “Маълумки, ёш авлод тарбияси ҳамма замонларда ҳам муҳим ва долзарб аҳамиятга эга бўлиб келган. Аммо биз яшаётган XXI асрда бу масала ҳақиқатан ҳам ҳаёт-мамот масаласига айланиб бормоқда”, деган фикри ана шу жараённинг мазмун-моҳиятини яққол ифодалайди.

Кейинги йилларда қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг “Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида” ва “Ўзбекистон Республикаси ёшлари кунини белгилаш тўғрисида”ги Қонунлари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар Стратегияси”, “Янги Ўзбекистоннинг 2022-2026 йилларга мўлжалланган тараққиёт стратегияси тўғрисида” ва “Янги Ўзбекистон – 30 стратегияси тўғрисида”, “Ўрта махсус, касб-ҳунар таълими муассасалари фаолиятини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”, “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”, “Олий маълумотли мутахассислар тайёрлаш сифатини оширишда иқтисодиёт соҳалари ва тармоқларининг иштирокини янада кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”, “Маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш ва соҳани ривожлантиришни янги босқичга кўтариш тўғрисида”ги Қарорлари ҳамда “Ёшларга оид давлат сиёсати самарадорлигини

ошириш ва Ўзбекистон ёшлар иттифоқини қўллаб-қувватлаш тўғрисида”, “Матбуот ва ахборот соҳасида бошқарувни янада такомиллаштириш тўғрисида”ги Фармонлари бу соҳадаги тадқиқотлар ва изланишлар ҳамда фикр-мулоҳазаларнинг назарий ва методологик асосларини белгилайдиган таянч ҳужжатлар бўлиб ҳисобланади.

Биз яшаётган аср бошларига келиб, мустақиллик йўлидан бораётган мамлакатимизда ахборот технологияларининг ижтимоий ҳаётга кенг жорий этилиши натижасида инсоннинг маънавий-психологик фаолияти ва жамиятнинг ахборот майдонида юзага келиши мумкин бўлган муаммоларнинг олдини олиш учун ахборот маданиятини шакллантиришнинг аҳамияти муҳим экани янада аёнлашди.

Алоҳида таъкидлаш жоизки, кейинги йилларда ОАВ сони ошди, уларнинг ҳаётдаги таъсирчанлиги тобора ортиб бораётгани, улар бутун мамлакатимиз аҳолиси учун ахборот манбаи сифатида катта аҳамият касб этаётганидан далолат беради. Шу билан бирга, улар ўз навбатида мамлакатимизда фикрлар хилма-хиллиги янада кучайиб, юртимизда фаолият юритаётган ҳар бир ОАВнинг ҳаётда ўз ўрнига эга бўлиб бораётгани, бу соҳадаги ўзгаришлар ва ислоҳотларнинг маънавий ҳаёт янгиланишига таъсири ортаётганини англатади.

Бир сўз билан айтганда, Ўзбекистон тараққиётининг ҳозирги янги ахборотлашув жараёнларининг шиддат билан кечиши, фуқароларда ахборот ресурслари ва ахборот воситаларидан самарали фойдаланиш кўникмаларини ўз ичига олувчи ахборот маданиятини босқичида шакллантиришни ҳозирги куннинг энг долзарб масалаларидан бирига айлантирди.

Бу борада Президент администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги (АОКА) ҳамда “Юксалиш” умуммиллий ҳаракати томонидан мамлакатда интернет фойдаланувчилари ҳамда ОАВга доир эълон қилинган айрим рақамлар ана шундан далолаь беради. Маълум қилинишича, 2016 йилдан буён Ўзбекистонда ОАВлар сони 41 фоизга ошган. Ўзбекистонда бугунги кунда 2100 дан ортиқ ОАВ ва 1200 дан ортиқ фаол блогер бор. Telegram фойдаланувчилари сони 30 миллиондан ошган, Facebook'дан эса 7,6 миллион ўзбекистонлик фойдаланади.

Хусусан, рўйхатдан ўтган телеканаллар сони 65 тадан 84 тага (+29%), интернет нашрлар 395 тадан 745 тага (+88%) етган. Шу даврда газеталар сони 691 тадан 631 тага камайган (-9%).

2016 йилда фаол блогерлар 50 дан ортиқ бўлган бўлса, ҳозирга келиб уларнинг сони 1 200 дан ошади. Умумий олганда жами ОАВлар сони мазкур даврда 1514тадан 2140тага ошган.

Ўзбекистондаги интернет фойдаланувчилари сони 2014 йилда 14,7 миллиондан 2023 йилга келиб 30 миллион нафарга етган. Бу рақамларнинг асосий қисми ижтимоий тармоқлар фойдаланувчиларига тўғри келади.

Ўзбекистонликлар энг кўп фойдаланадиган тармоқ – Telegram мессенжери бўлиб, унда 30,6 миллиондан ортиқ ўзбекистонлик фойдаланувчи бор. Кейинги ўринда қизиқ равишда Одноклассники ижтимоий тармоғи турибди – 18 миллион ўзбекистонлик унда фойдаланиши айтилган АОКА таҳлилида.

Буларнинг барчаси бугунги глобаллашув шароитида ахборотлашув жараёни ва унинг аҳоли, айниқса ёш авлод камолотига таъсири билан боғлиқ муаммолар кўпгина хорижлик ва Ўзбекистонлик мутахассисларнинг диққат марказида алоҳида ўринни эгаллаётгани асло бежиз эмаслигидан далолат беради. Бу жиҳатдан, Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясиининг 72- сессиясидаги нутқида бутун жаҳондаги 2 миллиарддан ортиқ ёш авлод вакилларининг инсоният тараққиётида муҳим ўринга эга бўлаётгани ва ёшлар омилининг алоҳида эътиборни талаб қилаётгани ҳақидаги фикри, “Сайёрамизнинг эртанги куни, фаровонлиги фарзандларимиз қандай инсон бўлиб камолга етиши билан боғлиқ. ... Шу муносабат билан одамлар, биринчи

навбатда, ёшларнинг онгу тафаккурини маърифат асосида шакллантириш ва тарбиялаш энг муҳим вазифадир” деган хулосаси ниҳоятда муҳим аҳамиятга эга.[1]

Шу ўринда таъкидлаш жоизки, бугунги мураккаб даврда тарбия жараёнини оптималлаштириш ва унинг самарасини янада ошириш билан бевосита боғлиқ бўлган муаммоларни ҳал этмасдан, ушбу йўналишдаги тарғибот ва ташвиқотнинг самарали усул ва воситаларидан оқилона фойдаланмасдан туриб бу борадаги долзарб вазифаларни амалга ошириб бўлмайди, албатта. Айни пайтда, маънавий баркамол авлодни тарбиялаш жараёнига катта таъсир кўрсатадиган талим, маънавий-маърифий жабҳа билан бирга, ушбу соҳанинг ҳуқуқий асосларини мустаҳкамлаш масалалари ҳам ўз аҳамиятини сақлаб қолаверади.

Бу борадаги долзарб масалалар қаторида мамлакатимизда таълим соҳасида амалга оширилаётган умуммиллий давлат дастурларининг ижросини янги босқичга кўтариш, марказ ва жойлардаги бунга жавобгар идораларнинг масъулиятини оширишга ҳаракат қилинди. Таъкидлаш зарурки, мазкур йўналишда йигит-қизларимизнинг олган билими ва касбини амалий ҳаётда намоён этиши ва ишлатиши учун, ўқув юртларини битириб чиқаётган ёшларимизнинг ҳаётда ўзига мустаҳкам ўрин эгаллаши учун кўмак ва кенг имкониятлар туғдириб бериш масаласи муҳим аҳамиятга эга.

Ёшлар камолоти ҳақида гапирганда, уни амалга оширишда ҳукумат томонидан уларнинг ижтимоий-иқтисодий ҳимояланишига ҳам алоҳида эътибор берилиб келинаётганини таъкидлаш лозим. Жумладан, умумий ўрта таълим мактаблари бошланғич синф ўқувчиларининг бепул ўқув қуроллари билан таъминланиши, ишсиз ёшларни меҳнат биржалари орқали касбга йўналтириш, қайта тайёрлаш ва иш билан банд қилиш, кам таъминланган оила фарзандлари, ногиронлар ва меҳрибонлик уйларидаги болаларни ижтимоий ҳимоялаш ва бошқа ўнлаб тадбирлар шулар жумласидандир. Шунингдек, қонунда ёшларнинг таълим олиши, халқаро алоқалардаги иштирокининг муҳофаза қилиниши, вояга етмаганлар билан ишлаш, истеъдодли ёшларни қўллаб-қувватлаш масалалари хусусида баъзи меъёрлар белгилаб олинди.

Ёшларнинг чет эл таълим муассасаларида ўқиши, малакасини ошириши, ишлаши, халқаро спорт ва бошқа мусобақалар, танловлар, олимпиадаларда Ўзбекистон Республикаси номидан иштирок этиши учун шарт-шароитлар яратиб берилди. Бу борада ёшларнинг улкан ютуқларни қўлга киритиб, мамлакатимизнинг ижтимоий-сиёсий, маданий-маърифий, спорт ва ҳарбий ватанпарварлик каби соҳаларида иштирок этиб, унинг ривожи учун ўз ҳиссасини қўшиб келаётгани юқоридаги тадбирлар меваси десак, муболаға бўлмайди.

Шунинг учун ҳам янгиланаётган жамиятимизда жисмонан соғлом ва бақувват, маънан баркамол авлодни тарбиялаш, эркин фуқаро маънавиятини шакллантириш, маънавий-маърифий ишларни юксак даражага кўтариш орқали комил инсонларни вояга етказишга алоҳида эътибор берилмоқда. Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг 2021 йилда чоп этилган “Янги Ўзбекистон тараққиёт стратегияси” асари, 2017 йилда қабул қилинган Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони ва унинг асосида қабул қилинган Ҳаракатлар стратегияси ҳамда унинг мантиқий давоми бўлган “Янги Ўзбекистоннинг 2022 – 2026 йилларга мўлжалланган тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони ҳамда яқинда қабул қилинган “Янги Ўзбекистон – 2030” стратегияси жамиятимиз ҳаётининг барча соҳаларида янгиланишлар жараёнини янада жадаллаштирди[2].

Хуллас, кейинги йилларда Янги Ўзбекистон давлати фаолиятининг энг устувор

[1] Ўзбекистон Республигаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг БМТ Бош ассамблеясининг 72-сессиясида сўзлаган нутқи // http://uz24.uz/uz/politics/shavkat-mirziyoyev-bmt-bosh-assambleyasining-72-sessiyasida-nutqi.

[2] Мирзиёев Ш. Янги Ўзбекистон тараққиёт стратегияси. – Т.: Ўзбекистон, 2021. - 457 бет; Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони. -Т.:Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда; Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. Янги Ўзбекистоннинг 2022–2026 йилларга мўлжалланган тараққиёт стратегияси тўғрисида *(Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2022 й, 6-сон)*.www.lex,uz.

стратегик йўналишларидан бири баркамол авлодни тарбиялаш масаласи бўлиб келмоқда. Мамлакатимизда соғлом ва баркамол авлодни тарбиялаш, ёшларнинг ўз ижодий ва интеллектуал салоҳиятини роёбга чиқариши, мамлакатимиз йигит-қизларини янги аср талабларига тўлиқ жавоб берадиган ҳар томонлама ривожланган шахслар этиб вояга етказиш учун зарур шарт-шароитлар ва имкониятларни яратиш бойича кенг кўламли аниқ йўналтирилган чора-тадбирларни амалга ошириш бу борадаги фаолиятнинг стратегик мақсади ҳисобланади.

Бугунги кунда комил инсонни тарбиялаш ва баркамол авлодни вояга етказиш бойича фаолият стратегияси ўзининг янги босқичига қадам қойди. Эндиликда ушбу стратегияни ҳаётга жорий этишда давлатнинг инновацион ва инвестицион фаолиятини йўл га қойиш механизмларини ишлаб чиқиш, уни мақсадли, мунтазам ва давомий ташкиллаштириш долзарб вазифага айланади.

Бу соҳада аждодларимиз бизга мерос қолдирган беқиёс бойлик шу қадар катта имкониятларни ўз хазинасида асраб келмоқдаки, уларни тўлиқ ишга солиш нафақат миллат тарбиясига, балки жаҳон педагогика илми ривожига ҳам ўз сезиларли улушимизни қўшишга сабаб бўлиши мумкин.

Албатта, асосий мақсад – ёш авлод тарбияси, аммо бу мақсадга эришиш учун ишни тарбиячиларни тарбиялашдан бошлаш кераклиги айтиб ўтилди. Ушбу масала билан боғлиқ ҳолда миллий тарбия йўналишлари ва миллий тарбия усулларини бир-биридан фарқ қилишимиз лозим бўлади. Тарбия йўналишлари эса инсон ва жамият ҳаётининг асосий соҳалари ва шахс маънавиятининг таркибий жиҳатлари бўйича маънавий баркамол шахсни шакллантириш учун зарур бўлган ёшлар тарбиясининг барча асосий ва қўшимча турларини қамраб олади.

Бу масала Янги Ўзбекистонни барпо этиш, мамлакатни модернизация қилиш, жамиятни демократлаштириш ва бошқарувни либераллаштириш билан бирга ислоҳотларни янада чуқурлаштириш мақсадлари билан узвий боғланган бўлиб, ёшлар тарбияси ва таълим ислоҳотлари ушбу жараённинг муҳим таркибий қисми ва давлатимиз фаолиятининг долзарб вазифалари қаторидан ўрин олгани бежиз эмас.

Буларнинг барчаси Ватанимизда соғлом ва баркамол авлод ҳаракатининг кенг тус олгани, узлуксиз таълим-тарбия тизимининг умуминсоний ва миллий қадриятлар асосида тубдан ислоҳ этилаётгани ва бу борадаги тараққиёт стратигияси амалга оширилаётганидан далолат беради.